

ma utjecala je na mlađe naraštaje umjetnika, u prvom redu unutar neokonstruktivizma, minimalizma i konceptualnih istraživanja.

LIT.: M. Bašičević, Jezik apstraktne umjetnosti, Krugovi, 1953, 4. — V. Richter, Kristl, Picelj, Rašica, Smec — izložba, Bulletin JAZU, 1953, 3—4. — M. Meštrović, Od pojedinačnog općem, Zagreb 1967, str. 135—136 i 331—339. — V. Horvat-Pintarić, O vizualnim komunikacijama u Jugoslaviji, u knjizi: Oblikovanje v Jugoslaviji, Ljubljana 1970. — J. Denegri i Ž. Košević, EXAT 51, Zagreb 1979 (s dokumentacijom). — J. Denegri, Apstraktna umjetnost u Hrvatskoj, II, Split 1985, str. 11—22. Ž. Ké.

EX LIBRIS, oznaka vlasništva knjige u obliku grafičkoga listića koji se uljepljuje na unutarnju stranicu redovito prednje korice knjige. Sadržava riječi *ex libris*, ime ili grb vlasnika a često i druge sličice (portret, oznaka staleža, alegorijski likovi, krajolik i dr.). Kao grafički listić pojavljuje se nakon pronalaska tiskarstva (druga pol. XV. st.), najprije u Njemačkoj, u početku u drvorezu, potom bakrorezu, bakropisu te drugim grafičkim tehnikama. Izvode ga i istaknuti umjetnici (A. Dürer, L. Cranach ml., E. Manet i dr.) tako da pojedini *ex libris* imaju znatnu umj. vrijednost.

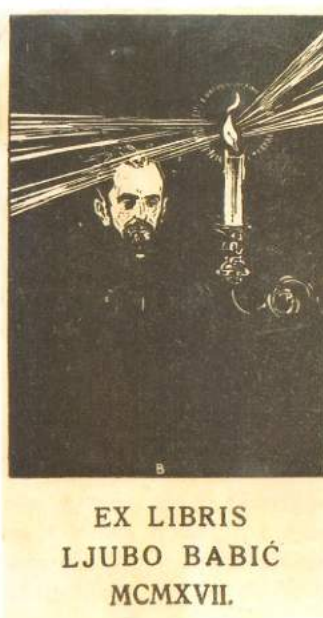
Prve hrv. *ex libris* radili su strani umjetnici. Najstariji poznati pripadao je humanistu i diplomatu Jakovu Baničeviću a izradio ga je 1520. A. Dürer. Iz XVII. st. ističu se dva portretna *ex libris* Nikole Zrinskoga, radovi njem. bakroresca Eliara Widenmana (1646. i 1652). U XVIII. st. *ex libris* hrv. bibliofila (braća Alagović, Nikola Škrlec, Antun Jelačić i dr.) većinom nisu označeni imenom umjetnika. U XIX. st. češće su natpisni *ex libris* (slova bez sličica). Uspjeli grafički rad je e. l. skupljača umjetnina I. Bizara izrađen poč. XIX. st. Hrv. umjetnici počinju izrađivati e. l. krajem XIX. st.

(M. Sunko) a češće od poč. XX. st. (I. Tišov, M. Cl. Crnčić, L. Crnčić-Virant, T. Krizman, N. Rojc, V. Bojničić, D. Melkus, J. Gojković, M. Rački, Lj. Babić i dr.). Tom granom grafičke umjetnosti posebno se bavio M. Gjurčić; izdao je mapu »Dvanaest Ex librisa« (Prag 1922), potaknuo priređivanje međunarodne izložbe *ex libris* u Zagrebu 1929. prigodom koje je izišla mapa *ex libris* a sudjelovao je i u mapi skupine hrv. i slovenskih grafičara »Ex libris« (Zagreb 1927). U drugoj pol. XX. st. e. l. se češće pojavljuje od poč. 80-ih godina a njegov razvitak potiče poglavito B. Biškupić. Za Zbirku Biškupić *ex libris* su radili M. Šutej, I. Lacković Croata, H. Čavrk, D. Popović, Ž. Lapuh i drugi umjetnici. God 1980. održana je izložba *ex libris* u Muzeju Slavonije u Osijeku. U Zagrebu je više izložbi svoje zbirke *ex libris* priredio Josip Bratulić. Sabiranje *ex libris* započeo je I. Bojničić krajem XIX. st.; njegova zbirka prodana je izvan Hrvatske. Bogatu zbirku sakupio je poč. XX. st. E. Laszowski (danas u okviru Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu). Od privatnih zbirki osobito je vrijedna i zbirka A. E. Brlića (oko 1200 listića, 15 mapa) iz Vukovara, stvarana 1930—85. God. 1993. osnovano je Hrvatsko društvo »Ex Libris« u Zagrebu.

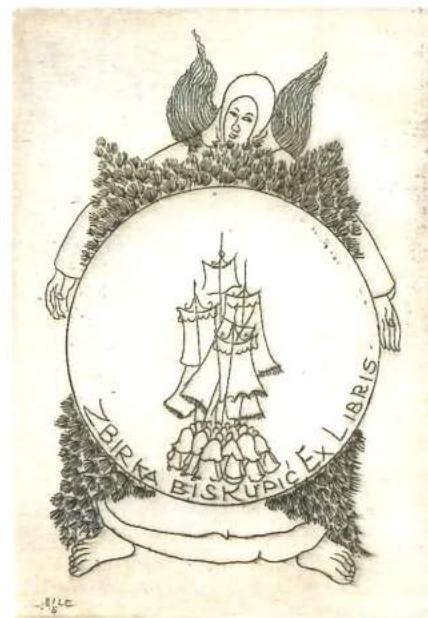
LIT.: E. Laszowski, Hrvatski »Ex Libris«, Vitezović, 1903—04, 7, 8, 10. — M. D. Đurić, Umjetnički drvorez i »Ex Libris«, Vijenac, 1927, 3—4. — A. Jiroušek, Prva slavonska *ex libris* izložba u Zagrebu, Grafička revija, 1929, 4. — E. Laszowski, Ex Libris, zbornik: Naša domovina, I, Zagreb 1943. — Z. Dvojković, O sabiračkoj aktivnosti A. E. Brlića i njegova ljubav prema Ex librisu, Glasnik Slavonkih muzeja, 1981, 4. — J. Bratulić, Hrvatski *ex libris* (katalog), Sisak 1985. — Ex libris (katalog), Split 1993. V. Fo.

EX LIBRIS I. BOJNICIĆA, djelo Vjere Bojničić

EX LIBRIS LJ. BABIĆA

EX LIBRIS, djelo I. Lackovića Croate

EX LIBRIS, djelo Ž. Lapuha

EX LIBRIS, djelo M. Šuteja